

**ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
КОЛЕДЖ ІМЕНІ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО**

Бакалець О. А.

Історія України

з найдавніших часів до початку XXI ст.

Підручник

*****

Видавництво ПП “Магнолія 2006”

Львів 2024

**ББК 63. 2 (4 Укр.) 5.
Б 19**

Відтворення цієї книги або будь-якої її частини заборонено без письмової згоди видавництва. Будь-які спроби порушення авторських прав будуть переслідуватися у судовому порядку.

*Затверджено Вченою радою КЗВО
«Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського»
як підручник (протокол № 6 від 7 лютого 2024 р.)*

Рецензенти:

В. В. Томазов – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник Інституту історії України НАН України;

І. М. Романюк – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії та культури України Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Ю.А. Зінько – кандидат історичних наук, доцент, професор, директор Інституту історії та права Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Б 19 Бакалець О. А. Історія України з найдавніших часів до початку ХХІ століття.
Підручник. (Конспекти лекцій, персоналії, таблиці, документи, хронологія, тести, словник). - Львів: «Магнолія-2006», 2024.- 597 с.

ISBN 978-617-574-288-4

“Магнолія 2006”

Підручник укладений за навчальною програмою МОН України з курсу «Історія України» для неісторичних факультетів вищих навчальних закладів України. У ньому подається короткий огляд стародавньої, середньовічної, нової та новітньої історії України. Автор, використовуючи багаторічний досвід викладання даного курсу в Обласному гуманітарному ліцеї, Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського, Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка, дає власне бачення та оцінки державницьким і бездержавним періодам вітчизняної історії, визначним історичним постаттям України, пропонує об'ємний фактичний матеріал, опорні логічні таблиці, хронологію найважливіших історичних подій, історичні документи, значна частина з яких вперше вводиться у науковий обіг, найважливіші історичні терміни, ілюстрації. Перевірки засвоєння знань сприяють тести та контрольні запитання в кінці кожної теми та після історичних документів.

Зміст підручника розрахований на учнів гуманітарних ліцеїв, студентів денної та дистанційної форм навчання середніх спеціальних та вищих навчальних закладів, вчителів загальноосвітніх шкіл та викладачів.

ББК 63. 2 (4 Укр.) 5.

ISBN 978-617-574-288-4

© Бакалець О. А., 2024
© ПП “Магнолія 2006”, 2024

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

“АЛЖИР” – Акматинский лагерь жен изменников Родины
АЕС – Атомна електростанція
АКБ – Акціонерний комерційний банк
АН СРСР – Академія наук союзу Радянських Соціалістичних Республік
АН УРСР – Академія наук Української Радянської Соціалістичної Республіки
АПН – Академія педагогічних наук
БГПК – Барський гуманітарно-педагогічний коледж
ВДПУ – Вінницький державний педагогічний університет
ВКП (б) – Всесоюзна Комуністична партія (більшовиків)
ВО – Всеукраїнське об’єднання
ВУАН – Всеукраїнська академія наук
ВУЦВК – Всеукраїнський центральний виконавчий комітет
ГНПУ – Глухівський національний педагогічний університет
грн – гривня
ГРР – Головна Руська Рада
ГУАМ – об’єднання країн: Грузії, України, Азербайджана, Молдови
ГУР – Головна Українська Рада
ГУР – Головна Українська Рада
держ. – державний
до н. е. – до нашої ери
ДПУ – Державне політичне управління
Зб. – збірник
ЗУНР – Західно-Українська Народна Республіка
ЗУР – Загальна Українська Рада
ІА НАНУ – Інститут археології НАН України
ім. – імені
ін. – інші
К. – Київ
КБ – конструкторське бюро
КДБ – Комітет державної безпеки
кер. – керівник
кн. – книга
конф. – конференція
коп. – копія
КП(б)У – Комуністична партія (більшовиків) України
КПЗУ – Комуністична партія Західної України
м. – місто
МВФ – Міжнародний валютний фонд
млн. – мільйон
мм – міліметр

МОНУ – Міністерство освіти і науки України
МТС – машинно-тракторні станції
навч. – навчальний
НАНУ – Національна Академія наук України
НАТО – Північно-атлантична організація
наук. – наукових
НЕП – нова економічна політика
НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ (репресивний орган московського режиму)
НТШ – Наукове товариство ім. Т. Г. Шевченка
ООН – Організація Об'єднаних Націй
ОУН – Організація українських націоналістів
пед. – педагогічний
р. – рік
РАПП – Російська асоціація пролетарських письменників
РВВ – редакційно-видавничий відділ
ред. – редактор
РЄ – Рада Європи
РКП (б) – Російська комуністична партія більшовиків
РНК РСФРР – Рада народних комісарів РСФРР
рр. – роки
РС – “Руський Собор”
РСДРП (б) – Російська соціал-демократична робітничка партія (більшовиків)
РСФРР- Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка
руб. – рубель
РУП – Революційна українська партія
РУРП – Русько-українська радикальна партія
с. – село
С. – сторінка
СБУ – Служба безпеки України
СВУ – Союз визволення України
СДП(о) – Соціал-демократична партія України (об'єднана)
СІД – спеціальні історичні дисципліни
СНД – Співдружність Незалежних Держав
СНУМ – Спілка незалежної української молоді
СОТ – Світова Організація торгівлі
СОУ – Спілка офіцерів України
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
ст. – століття
США – Сполучені Штати Америки
т. – том
тис. – тисяча
ТУП – Товариство українських поступовців

УВО – Українська військова організація
УВУ – Український вільний університет
УГА – Українська Галицька армія
УГВР – Українська Головна Військова Рада
УГС – Українська Гельсінська спілка
УДП – Українська демократична партія
УІЖ – Український історичний журнал
УНДО – Українське національно-демократичне об'єднання
УНК – Український національний конгрес
УНП – Українська народна партія
УНР – Українська Народна Республіка
УНРА – Українська народно-революційна армія
УПА – Українська повстанська армія
УРП – Українська радикальна партія
УРСР – Українська радянська соціалістична республіка
УСДРП – Українська соціал-демократична робітничка партія
УСС – Українська студентська спілка
УСС – Українські Січові стрільці
УТП – Українська трудова партія
УЦР – Українська Центральна Рада
Ф. – фонд
ЦВК СРСР – Центральний виконавчий комітет СРСР
ЦДІА України – Центральний державний історичний архів України
ЦК КП(б)У – Центральний комітет КП(б)У
ЦНР – Центральна Народна Рада
ЦР – Центральна Рада

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	12
ТЕМА 1. ВСТУП ДО КУРСУ “ІСТОРІЯ УКРАЇНИ”	14
1.1. Предмет, завдання, принципи, категорії, методи курсу “Історія України”	14
1.2. Періодизація та історичні джерела курсу “Історія України”	16
<i>Документи</i>	18
<i>Запитання для самоконтролю</i>	19
ТЕМА 2. СТАРОДАВНІЙ ПЕРІОД ІСТОРІЇ УКРАЇНИ. ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ. НАЙДАВНІШЕ НАСЕЛЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ЗА ПЕРВІСНОЇ ДОБИ	20
2.1. Найдавніше населення на території України. Племена трипільської культури	20
2.2. Держави Північного Причорномор’я та Криму	24
2.3. Античні міста-поліси в Північному Причорномор’ї	31
<i>Документи</i>	32
<i>Хронологія історичних подій</i>	33
<i>Запитання для самоконтролю</i>	34
ТЕМА 3. ЕПОХА РАНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ. ВИНИКНЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ЗАНЕПАД КИЇВСЬКОЇ РУСІ. ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКА ДЕРЖАВА (друга половина XI – середина XIV ст.)	35
3.1. Східні слов’яни на території України	35
3.2. Причини виникнення та становлення Київської Русі	39
3.3. Розквіт Київської Русі	42
3.4. Державний устрій Київської Русі	46
3.5. Феодальна роздробленість та причини падіння Київської держави ...	49
3.6. Галицько-Волинська держава	54
3.7. Історичне значення Київської Русі та Галицько-Волинської держави	59
<i>Документи</i>	62
<i>Хронологія історичних подій</i>	69
<i>Запитання для самоконтролю</i>	71
ТЕМА 4. УКРАЇНА В ДОБУ ПІЗНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ. ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА. УТВЕРДЖЕННЯ ПОЛЬСЬКИХ ПОРЯДКІВ В УКРАЇНІ (середина XIV – середина XVII ст.)	72
4.1. Українські землі в складі Великого князівства Литовського та інших іноземних держав	72

4.2. Виникнення козацтва та Запорізької Січі	80
4.3. Загарбання шляхетською Польщею українських земель	88
4.4. Визвольний рух в Україні проти шляхетської Польщі та турецько-татарської агресії наприкінці XVI – першій половині XVII ст.	90
<i>Документи</i>	97
<i>Хронологія історичних подій</i>	99
<i>Запитання для самоконтролю</i>	101

ТЕМА 5. УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА

РЕВОЛЮЦІЯ (1648 – 1676 рр.) 102

5.1. Причини, характер, рушійні сили, періодизація Національно-визвольної революції 1648 – 1676 рр. в Україні. Б. Хмельницький	102
5.2. Формування української козацької держави в ході війни. Соціально-економічний розвиток Гетьманщини	109
5.3. Політичні, економічні та територіальні зміни в Україні після Переяславської ради 1654 р. та в період “Руїни”	118
5.4. Причини поразки та історичне значення Національно-визвольної революції (1648 – 1676 рр.)	126
<i>Документи</i>	128
<i>Хронологія історичних подій</i>	137
<i>Запитання для самоконтролю</i>	138

ТЕМА 6. УКРАЇНА ПЕРІОДУ ГЕТЬМАНЩИНИ (1676 – 1781 рр.).

ДВОРЯНСЬКО-ДЕРЖАВНИЦЬКА ТЕЧІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ РУСІ. ВТРАТА АВТОНОМІЇ УКРАЇНИ... 139

6.1. Зміцнення та розквіт Гетьманщини за часу правління І. Мазепи. Конституція 1710 р. П. Орлика	139
6.2. Політичне становище Гетьманщини в 1708–1781 рр. та запровадження нового адміністративно-територіального устрою України в 1782–1796 рр.	147
6.3. Економічний розвиток Лівобережної та Слобідської України у XVIII ст.	155
6.4. Становище Правобережної та Західної України у XVIII ст. в складі Речі Посполитої	165
6.5. Дворянсько-державницька течія в українському національному русі XVIII ст.	170
6.6. Розвиток української культури в XVI – XVII ст.	177
<i>Документи</i>	189
<i>Хронологія історичних подій</i>	193
<i>Запитання для самоконтролю</i>	195

ТЕМА 7. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ТА АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЙ. ПОЧАТОК ЕПОХИ УКРАЇНСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ (перша половина ХІХ ст.)	196
7.1. Політичне становище українських земель в складі Російської та Австрійської імперій в першій половині ХІХ ст.	196
7.2. Соціально-економічні процеси в українських землях у першій половині ХІХ ст.	201
7.3. Розгортання декабристського та антифеодального селянського руху в Наддніпрянській Україні у першій половині ХІХ ст.	206
7.4. Національне відродження в Наддніпрянській Україні. Діяльність Кирило-Мефодіївського братства	217
7.5. Початок національного відродження в західноукраїнських землях. Діяльність “Руської трійці”	220
7.6. Національно-визвольний рух в західноукраїнських землях під час буржуазної революції 1848 – 1849 рр. в Австрійській імперії	222
<i>Документи</i>	225
<i>Хронологія історичних подій</i>	226
<i>Запитання для самоконтролю</i>	227
ТЕМА 8. УКРАЇНА В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст. ЕКОНОМІЧНИЙ, ПОЛІТИЧНИЙ І КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст.	228
8.1. Соціально-економічний розвиток українських земель в другій половині ХІХ ст. під владою Російської та Австро-Угорської імперій в умовах формування капіталізму	228
8.2. Громади та їхня культурно-освітня діяльність у другій половині ХІХ ст. Діяльність В. Антоновича та М. Драгоманова	234
8.3. Народовці, радикали, москвофіли в суспільно-політичному житті Західної України у другій половині ХІХ ст. І. Франко, Ю. Бачинський	241
8.4. Розвиток української культури у другій половині ХІХ ст.	244
<i>Документи</i>	251
<i>Хронологія історичних подій</i>	254
<i>Запитання для самоконтролю</i>	254
ТЕМА 9. УКРАЇНА НА ПОЧАТКУ ХХ ст. ПОЛІТИЧНИЙ ЕТАП УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ	255
9.1. Українська національна ідея: суть, складові, етапи формування	255
9.2. Виникнення та діяльність українських політичних партій	258
9.3. Україна в роки буржуазно-демократичної революції 1905 – 1907 рр. та столипінської аграрної реформи	265

9.4. Події Першої світової війни 1914–1918 р. та її наслідки для України	270
<i>Документи</i>	276
<i>Хронологія історичних подій</i>	281
<i>Запитання для самоконтролю</i>	283

**ТЕМА 10. ВІДРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ В РОКИ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ
РЕВОЛЮЦІЇ 1917 – 1920 рр. 284**

10.1. Лютнева демократична революція 1917 р. в Росії та її вплив на події в Україні.....	284
10.2. Причини, характер, рушійні сили, основні етапи національно- визвольної революції в Україні 1917 – 1920 рр.	286
10.3. Початок діяльності УЦР. Проголошення Універсалів УЦР, УНР та незалежності України	287
10.4. Боротьба за владу в Україні між УНР та більшовиками. Історичне значення та причини поразки УЦР	293
10.5. Гетьманський переворот 29 квітня 1918 р.	298
10.6. Відродження УНР та діяльність Директорії (грудень 1918 – листопада 1920 р.).....	304
10.7. Національно-визвольні змагання в Західній Україні. Утворення та діяльність ЗУНР	308
10.8. Українсько-російське протистояння у 1918 – 1920 рр. Утворення та діяльність УСРР. Політика “воєнного комунізму” в Україні	313
10.9. Причини поразки та історичне значення визвольних змагань українського народу в 1917 – 1920 рр.	317
<i>Документи</i>	318
<i>Хронологія історичних подій</i>	345
<i>Запитання для самоконтролю</i>	347

**ТЕМА 11. РОЗВИТОК УКРАЇНИ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД
(1921 – 1939 рр.). СТАНОВИЩЕ УКРАЇНЦІВ В УСРР ТА
В ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ 348**

11.1. Перехід до нової економічної політики та її здійснення в Україні (1921 – 1928 рр.)	348
11.2. Вступ України до СРСР та політика українізації. Відродження української культури	352
11.3. Радянська модернізація (1928 – 1939 рр.), її завдання та складові. Політика індустріалізації та її наслідки в Україні	357
11.4. Колективізація в Україні. Причини та наслідки голодомору в Україні 1932 – 1933 рр.	361
11.5. Сталінські репресії в Україні 30-х рр. Розстріляне Відродження.....	366
11.6. Статус західноукраїнських земель в 20 – 30-х рр ХХ ст.	376

11.7. Національно-визвольний рух українців у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини	378
11.8. Карпатська Україна 1939 р.	385
<i>Документи</i>	388
<i>Хронологія історичних подій</i>	394
<i>Запитання для самоконтролю</i>	395

ТЕМА 12. УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ТА НІМЕЦЬКО-

РАДЯНСЬКОЇ ВОЇН (1939 – 1945 рр.)	397
12.1. Причини, періодизація Другої світової війни	397
12.2. Воєнне становище України в перший період німецько-радянської війни (1941 – 1942 рр.)	402
12.3. Україна під нацистською владою. Рух Опору українського народу проти іноземної окупації	405
12.4. Бойові дії на території України в 1943 – 1944 рр. Звільнення України від німецько-фашистської окупації	414
<i>Документи</i>	418
<i>Хронологія історичних подій</i>	423
<i>Запитання для самоконтролю</i>	425

ТЕМА 13. УКРАЇНА В СКЛАДІ СРСР В ПЕРІОД ПОВОЄННОЇ

ВІДБУДОВИ, “ВІДЛИГИ”, “ЗАСТОЮ” (1945 – 1985 рр.).	
КРИЗА КОМУНІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ТА РОЗПАД СРСР	426
13.1. Українська РСР в умовах післявоєнної відбудови. Ситуація в Західній Україні	426
13.2. Перша спроба десталінізації радянського суспільства та соціально-економічних реформ в умовах хрущовської “відлиги”. Україна в період “відлиги”	433
13.3. Внутрішня і зовнішня політика радянського керівництва епохи брежневського “застою”	437
13.4. Особливості розвитку дисидентського руху в Україні у 50 – 80-ті рр. ХХ ст.	442
13.5. Культура в Україні у 50 – 80-ті рр. ХХ ст.	450
<i>Документи</i>	463
<i>Хронологія історичних подій</i>	470
<i>Запитання для самоконтролю</i>	472

ТЕМА 14. ПОЧАТОК РОЗБУДОВИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ. ПОЛІТИЧНИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ, СОЦІАЛЬНИЙ І КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ

УКРАЇНИ (1985 – 2023 рр.)	473
14.1. Політика “перебудови”, її складові, основні етапи та причини її краху	473

14.2. Причини розпаду та крах СРСР. Спроби зберегти СРСР в 1991 р. Події в Москві 19 – 21 серпня. Акт проголошення незалежності України	477
14.3. Утвердження незалежної України: становлення та розвиток національної державності. Конституційний та політичні процеси в Україні	481
14.4. Соціально-економічний розвиток та труднощі перехідного періоду	492
14.5. Особливості зовнішньої політики України. Російсько-українська війна 2014-2024 рр.	498
14.6. Розвиток української культури на сучасному етапі	505
<i>Документи</i>	517
<i>Хронологія історичних подій</i> ..	523
<i>Запитання для самоконтролю</i>	528
<i>Тести з історії України</i>	529
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ З ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ	557
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	580
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ І РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	585
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	590
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	594

ПЕРЕДМОВА

В умовах глобалізації, переходу людства до інформаційного суспільства, формування української правової демократичної держави із ринковою економікою, в умовах широкомасштабної російсько-української війни 2022–2024 рр., вимагають нових ідей та підходів до аналізу минулого та сучасного розвитку українського суспільства.

Вивчення багатовікової історії України має важливе значення для консолідації української нації, утвердження національної ідеї, для вивільнення із комплексу неповноцінності, який століттями нав'язувався українцям імперськими та радянськими ідеологами, формування в молоді національної самосвідомості та патріотизму.

Відтворюючи історичну пам'ять, формуючи інтерес до спадщини народу, залучаючи молодь до державного будівництва, український народ, за словами видатного українського історика Ісидора Нагаєвського, “сповняє свою неповторну місію. І чим більше він виростить відданих синів і дочок та творить свою власну духовну і матеріальну культуру, він виконає неповторну історичну місію”.

Відповідно до сучасної концепції національної історичної науки, головна мета підручника полягає в тому, щоб дати старшокласникам та студентам глибокий аналіз подій, фактів, діяльності видатних діячів минулого на теренах України від найдавніших часів до сучасності.

Особлива увага приділяється національно-визвольній боротьбі українців, розвитку політичної думки, політичному та соціально-економічному устрою українських держав від Антської до сучасної Української держави. Специфікою посібника є використання ілюстрацій у вигляді історичних подій і постатей, зображених на вітчизняних ювілейних та пам'ятних монетах.

Підручник допоможе самостійно, насамперед студентам заочно-дистанційної форми навчання, оволодіти програмою курсу “Історія України”, виробити навички роботи з історичними джерелами, історіографією, хронологією історичних подій, термінами.

З метою активізації роботи студентів, вироблення у них власного бачення проблеми, критичного мислення, особливо, що стосується спірних “білих плям” в історії, автор пропонує різні точки зору істориків як сучасних, так і минулого щодо вирішення цих проблем.

У даному виданні вперше як документи використовується фрагменти із праць: “Златоструй. Древняя Русь X – XIII веков”, “Історія русів”, “Історії Малоросії” М. Марковича, “История в жизнеописаниях” М. Котляра та В. Смоля, “Бої Хмельницького” Ю. Тис-Крохмалюка, “Барське староство. Історичні нариси XV – XVIII ст.” М. Грушевського, “Гетьманські столиці України” В. Вечерського, “Народ український” С. Петлюри, “Історія української держави двадцятого століття” І. Нагаєвського, “Вікентій Хвойка (1850 – 1914)” І. Чернякова, “Хроніка “помаранчевої” революції” Д. Яневського, деякі нумізматичні матеріали із монографії автора “Скарби монет як джерело вив-

чення грошового обігу Гетьманщини (1648 – 1781 рр.)”, матеріали XX з’їзду КІРС та інші.

Особливістю підручника є його комплексний характер, який проявляється у викладенні основних питань теми у поєднанні із детальними біографічними даними історичних постатей минулого та сучасного. Документи, розміщені в кінці кожної теми, суттєво доповнюють опорні конспекти лекцій. Автор подає їх у формі оригінального викладу того часу, коли вони з’явилися, що підсилює відчуття історичного моменту і духу часу.

Підручник побудований передусім на основі принципів: достовірності інформації, об’єктивності та системності викладу матеріалу, доступності для сприйняття, образності через наявність ілюстративного матеріалу, таблиць і карт, поточного самоконтролю, отриманої інформації, насамперед, документів, хронології.

Опорні конспекти лекцій містять основний програмовий матеріал, який допоможе студентам краще зорієнтуватися у величезному об’ємі історичної інформації та фактів, сформулювати власне бачення та оцінки історичних подій і постатей на тому чи іншому відрізку вітчизняної історії.

Фактографічний виклад автор поєднує з концентралізацією історичного матеріалу, точно окреслює причини і наслідки історичних подій, співвідносить одиначне й загальне, європейське та українське. В книзі значне місце відводиться історико-порівняльному аналізу найважливіших фактів економічного, політичного й культурного життя України та інших європейських країн. Орієнтована на прогностичний тип історичних знань.

Швидкому пошуку необхідної історичної інформації будуть сприяти іменний та предметний покажчик.

Підручник слід розглядати як пробний і спрямований на безпосереднє використання якого у навчальному процесі виявить резерви для подальшого вдосконалення його змісту.

Підручник прислужиться старшокласникам загальноосвітніх шкіл та студентам денної і заочної форм навчання гуманітарно-педагогічних коледжів, університетів, усім, хто цікавиться українською історією та історією державотворення на українських землях.

Автор з вдячністю прийме пропозиції, зауваження та побажання щодо покращення структури і змісту підручника, які можна надсилати за адресою:

Видавництво “Магнолія 2006”

м. Львів-53, 79053, Україна,

тел. +380503701957

e-mail: magnol06@ukr.net

Видавці і автор

Навчальне видання

БАКАЛЕЦЬ Олексій Андрійович

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

з найдавніших часів до початку ХХІ ст.

Підручник

Підп. до друку 20.03.2024 р.
Формат 70x100/16. Друк цифровий. Папір офсетний.
Гарнітура TimesNewRoman.
Умовн. друк. арк. 48,51. Наклад 300 прим.

Видавництво «Магнолія 2006»
м. Львів-53, 79053, Україна, тел.: +38 (050) 370-19-57,
e-mail: magnol06@ukr.net
<https://magnolia.lviv.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції:
серія ДК № 6784 від 30.05.2019 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України.

Надруковано у друкарні видавця Марченко Т. В.